

DRUŽBENA SPREJEMLJIVOST ŠEG IN OBIČAJEV V KAZENSKEM PRAVU

JAN STAJNKO

Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor, Slovenija
jan.stajnko@um.si

Šege in običaji temeljijo na tradiciji in predstavljajo spontan »dogovor« v družbeni praksi. Vendar je lahko tudi ravnanje v skladu s tako ustaljenimi družbenimi vzorci zajeto z določbami kazenskega prava. To poglavje monografije se zato ukvarja z vprašanjem, kako se spoprijeti s primeri ravnanja v skladu s tradicionalnimi šegami in običaji, ko so pri tem vsaj v strogo formalnem smislu izpolnjeni vsi zakonski znaki kakšnega kaznivega dejanja. Obravnavani so aktualni primeri šeg, nad katerimi se je v zadnjih letih zgražal vsaj del javnosti – vse od fazaniranja dijakov prvega letnika do pustno-medvedjega nadlegovanja mladenk v Markovcih. Ugotoviti je, da je vsaj nekatere primere šeg in običajev možno obravnavati s sklicevanjem na pravno figuro družbene sprejemljivosti ravnanja, ki jo je razvila nemška kazenskopravna doktrina.

DOI

[https://doi.org/
10.18690/um.pf.2.2026.14](https://doi.org/10.18690/um.pf.2.2026.14)

ISBN

978-961-299-182-1

Ključne besede:

družbena morala,
kazensko pravo,
pust,
fazaniranje,
kulturna dediščina,
etnologija,
nasilje

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.pf.2.2026.14](https://doi.org/10.18690/um.pf.2.2026.14)

ISBN
978-961-299-182-1

Keywords:

social morality,
criminal law,
carnival,
hazing,
cultural heritage,
ethnology,
violence

CRIMINAL LAW ASPECTS OF SOCIALLY ADEQUATE CUSTOMS AND TRADITIONS

JAN STAJNKO

University of Maribor, Faculty of Law, Maribor, Slovenia
jan.stajnko@um.si

Social customs are based on the repetition of a certain type of behaviour and represent a spontaneous "agreement" within societal practice. However, behaviour in line with established social patterns may be at odds with criminal law provisions. This chapter addresses the question of how to deal with such cases, where a person acts in harmony with traditional practices, yet, at least in a formal sense, commits a criminal offence. It delves into traditions that have recently garnered public outrage – from hazing of first-year students to carnival-mascot harassment of women in the village of Markovci. The author then shows that some examples of social customs could be tackled via the concept of social adequacy, which has been developed in German criminal law doctrine.

University of Maribor Press

1 Uvod

Šego je mogoče razumeti kot sopomenko za običaj, torej kot tisto, »kar se v ustaljeni obliki ponavlja (iz roda v rod) ob določeni človekovi dejavnosti.«¹ Zlasti šege pričajo o ustvarjalnosti preprostega človeka, torej o tem, da je znal »obredno oblikovati, poglobljati in bogatiti svoje življenje.«² V tem smislu so šege in običaji del narodne oz. skupnostne kulturne dediščine. Vendar pa, kot opozarja etnolog *Bogataj*, šege niso nujno »nekaj zelo preteklega, [...] nekaj, kar je oblečeno v t. i. narodno nošo ali je blizu kulturnim okoljem, ki se identificirajo z narodnozabavno glasbo.«³ Mednje se »uvrščajo [tudi] vsi sodobni pojavi, obredja in dejanja, kot so množične [...] prireditve, državne in druge proslave ob državnih praznikih ter krajevna in lokalna praznovanja, tekmovanja in prireditve, ki jih sestavljajo značilnosti sodobnih obredij.«⁴ Kljub temu ima *Pavčnik* prav, ko navaja, da običaji vendarle temeljijo na tradiciji in so zato manj prožni kot pravo. Hkrati ne gre oporekati ugotovitvi, da vzpostavljene šege in običaji odražajo »nekakšen spontan »dogovor« v sami družbeni praksi in so zato dokaj avtonomno sprejeti in podružbljeni.«⁵

Z vidika kazenskega prava so zato zanimivi primeri, ko se oseba ravna v skladu s tradicionalnimi šegami in običaji – sploh tistimi, značilnimi in poznanimi predvsem v lokalnem okolju – pa pri tem vsaj v strogo formalnem, torej slepo črkobralskem smislu izpolni vse zakonske znake kakšnega kaznivega dejanja. V prvem delu tega poglavja monografije pokažem, da ne gre za golo teoretsko razpravo. Tako so bili žarometi javnega in medijskega zanimanja nedavno uperjeni v običaj fazaniranja novih dijakov (drugi razdelek) ter nesoglasnega simuliranja spolnih odnosov pustnih »rašimedijev« v Markovcih (tretji razdelek). Na podeželju so s tega vidika zanimive šege, ki tako ali drugače vključujejo naklepno tatvino ali poškodovanje tuje lastnine. Tukaj gre v prvi vrsti za običaje, povezane s postavljanjem, onečaščenjem in stražarjenjem majskega drevesa (imenovanega tudi mlaj ali maj), ki so jih do nedavnega postavljali po vseh slovenskih pokrajinah in tudi širše v kontinentalni Evropi⁶ (četrti razdelek).

¹ Prim. opredelitve iz SSKJ na <https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=obi%C4%8Daj> (obiskano: 30. 9. 2025) in <https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=%C5%A1ega> (obiskano: 30. 9. 2025).

² Kuret, 1989, str. 5.

³ *Bogataj*, 2011, str. 14.

⁴ Prav tam.

⁵ *Pavčnik*, 2011, str. 264.

⁶ Tako Kuret, 1989, str. 282, ki navaja, da je kralj Ludvik IX. leta 1257 v Franciji prepovedal »navado, postavljati drevo prvi dan meseca maja po križiščih ali pred hišami deklet«.

V drugem delu pa se osredotočim na vprašanje, kako je takšna ravnanja mogoče osmisлити z vidika doktrine o družbeni sprejemljivosti ravnanja, kot se je ta razvila v nemški kazenski dogmatiki (peti razdelek). Pri tem razgrnem tudi nekatere ključne primere iz nemške sodne prakse, ki se primeroma nanašajo na običajnosti in družbeno sprejemljivost pustnega metanja bombonov in drugih sladkarij v množico (in posledično povzročitvijo hude telesne poškodbe), nesoglasnega rezanja kravat poslovnežem v okviru »babje noči« in razžalitev ženina in neveste z uprizoritvijo »oslovske poroke« (šesti razdelek). Nazadnje se v razpravi opredelim do vprašanja, kako v kontekstu slovenskega kazenskega prava presojati vprašanje družbene sprejemljivosti takšnih šeg in običajev (sedmi razdelek).

2 Fazaniranje dijakov – o gibanju šeg in običajev po robovih kazenskega prava

Fazaniranje stroka opredeljuje kot del iniciacijskega obreda sprejema novincev v družbeno skupino in s tem vzdrževanja hierarhije v takšni skupini.⁷ Gre za obred, ki prišleku omogoča vključitev v skupnost, vendar pogosto na način, ki ga ponižuje, zlorabi ali je nevaren zanj. Izraz fazaniranje naj bi imel korenine v vojaški terminologiji, kjer naj bi nove vojake, ki so prišli na služenje obveznega vojaškega roka, klicali »fazani«. Danes pa je fazaniranje javnosti bolj na očeh v okviru neformaliziranih iniciacijskih obredov, značilnih za sprejem dijakov prvega letnika na srednjo šolo, pa tudi za sprejem dijakov oz. študentov novincev v dijaške oz. študentske domove.⁸

Pri tem so omenjeni iniciacijski obredi tipično povezani z nasiljem nad novinci, včasih z elementi pravih, včasih pa kvazi-privolitev (zaradi groženj, zvijačnega prigovarjanja ali družbenega pritiska) v takšna ravnanja.⁹ Poroča se o razbijanju jajc in posutjem z moko oz. ptičjim perjem, pa tudi o pisanju, risanju, štempljanju in škropljenju dijakov z akrilnimi barvami in razpršili, alkoholnimi flomastri ipd. Včasih se novince prisiljuje v nošenje oblačil, ki povzročajo zadrego, pa tudi v merjenje velikih razdalj z manjšimi predmeti, javno nastopanje, pitje alkohola, odvajal ali ogabnih zvarkov, simuliranje spolnega odnosa ipd. Moja osebna izkušnja na sicer

⁷ Pečjak in Pirc, 2020a, str. 99–100. Gl. tudi Kodelja, 2017, str. 3; Pečjak, Pirc in Košir, 2021, str. 29–32.

⁸ Gl. prim. poročila medijev o fazaniranju v Masten, 2025; Hrastar, 2018; Cerar, 2017; Mlakar, 2017.

⁹ O fazaniranju kot obliki nasilja med mladoletniki, ki »pomeni kršenje njihovih pravic, predvsem do dostojanstva«, gl. Nussdorfer, 2013.

ugledni Prvi gimnaziji Maribor je bila takšna, da so starejši dijaki nekatere prišleke organizirano mlatili s koprivami.

V skladu z rezultati raziskave, ki sta jo leta 2019 izvedli *Pečjak* in *Pirc*, je bilo kar 79 % dijakov-novincev udeleženih pri (neuradnem) fazaniranju, od tega kar 43 % neprostopovoljno. Vsaj v 28 % pa so bile pri fazaniranju prisotne aktivnosti, ki so imele po nazorih vpletenih elemente medvrstniškega nasilja in tudi hujšega nasilja.¹⁰ Kot poroča *Kodelja*, je fazaniranje »vsaj glede svoje prisilne narave podobno tradicionalnim obredom prehoda ali iniciacije. To pa pomeni, da se mu – če so v dosegu starejših srednješolcev – ne morejo ogniti niti tisti novinci, ki ga razumejo in doživljajo kot obliko poniževanja in izživljanja nad njimi. To velja tudi za tiste novince in še posebej novinke, ki starejšim sošolcem jasno in glasno povedo – zahtevajo ali moledujejo, naj jih pustijo pri miru.«¹¹

Gre torej za ravnanja, ki vsaj v formalnem smislu lahko izpolnijo zakonske znake kaznivih dejanj, kot so prisiljenje iz 132. člena, naklepna lahka telesna poškodba iz 122. člena, poškodovanje tuje stvari iz 220. člena ali spolno nasilje iz 171. člena Kazenskega zakonika¹² (KZ-1). Hkrati ne more biti sporno, da gre za šego, torej za tradicionalni obred, ki je vsaj z vidika delčka skupnosti, torej pri srednješolcih, razumljen kot nekaj normalnega in običajnega.¹³ *Pečjak* in *Pirc* v tem kontekstu govorita o mehanizmu moralnega opravičevanja, na podlagi katerega udeleženi nasilna ravnanja kognitivno preoblikujejo v nekaj, kar je družbeno sprejemljivo.¹⁴ Ali je treba tudi tukaj iskati razlog, da prvega septembra policija dijakov novincev ne zaščiti, čeprav se na veliko pričakuje medvrstniško nasilje na javnih površinah?

3 Navihani medvedi in druge pustne vragolije

Nedavno je v medijih odmevala tudi šega medvedjega pustnega (nesoglasnega) naskakovanja ter ščipanja po intimnih predelih žensk in deklet v Markovcih. Tako že v diplomski nalogi o pustnih običajih v Markovcih iz leta 2009 *Kostanjevec* zapiše, da so maske medvedov »strah in trepet vseh deklet, saj si vedno izberejo eno dekle,

¹⁰ *Pečjak* in *Pirc*, 2020b, str. 13. Gl. podobne rezultate pri Šubic, 2020, str. 34.

¹¹ *Kodelja*, 2017, str. 3.

¹² Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 54/15, 6/16 – popr., 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22 – ZZNSPP, 16/23 in 107/24 – odl. US

¹³ Gl. razvrstitev med šege in navade življenjskega cikla pri Tišer, 2015, str. 16; Bogataj, 2011, str. 143. Na takšno dojetje fazaniranja srednješolcev kažejo tudi nedavne raziskave, pa čeprav pretežno v delu, kjer je dijakom anketirancem omogočeno prosto oblikovanje stališča o fazaniranju. Gl. npr. Šubic, 2020, str. 34.

¹⁴ *Pečjak* in *Pirc*, 2020b, str. 10.

nato jo dva medveda stisneta medse in sledi divje valjanje po tleh»¹⁵ Brence navaja, da gre za strogo moški lik, ki uganja norčije in simbolizira plodnost.¹⁶ O dolgoletni pustni tradiciji gonjenja medveda pa poročajo tudi iz drugih krajev, na primer v okviru običaja šelmarije v Kostanjevici na Krki.¹⁷ Tamkaj maske medvedov »hodijo po mestnih ulicah, kjer medved lovi mimoidoče in jih maže z globinom«, torej loščilom za čevlje.¹⁸

Ni treba posebej poudarjati, da lahko takšna ravnanja predstavljajo posege v pravne dobrine zasebnega premoženja, spolne samoodločbe ipd. Na spornost pohotnih rašimedijskih iz Markovcev je v javnem pozivu z naslovom »Naj folklor ne bo nasilje!« leta 2022 opozoril tudi Inštitut 8. marec. Navajajo, da gre za »prakse, ki predstavljajo grob poseg v intimo posameznice, saj jo brez konsenza postavijo v položaj, v katerem [pustni medvedi] simulirajo spolni odnos, situacijo pa lahko razumemo tudi kot posilstvo, saj je dejanje storjeno na zelo grob način.«¹⁹ V nadaljnjem pozivu poudarijo, da je »negovanje kulturne dediščine [...] pomembno [...], vendar je povsem nesprejemljivo kot kulturne prakse vredne ohranjanja uprizarjati dejanja, za katera v sedanjem času vemo, da so nesprejemljiva, poškodovalna in nenazadnje kazniva.«²⁰ Tudi sociologinja *Podreka* se zavzema za preganjanje takšnih pustnih mask, »saj gre pri tem za fizično poseganje v človeško telo«.²¹

Vendar pa nisem našel podatkov o tem, da bi kadarkoli zares prišlo do kazenskega pregona markovških rašimedijskih. Posledice so bile simbolne narave – leta 2023 so bili medvedi na pustovanju prisotni, vendar hudomušno zaprti v leseno kletko. Kakšen kazenskopravno dogmatski pomen naj tukaj pripišemo dejstvu, da gre pri gonjenju medvedov za lokalno šego, ki je vsaj v okviru kostanjeviške šelmarije

¹⁵ Kostanjevec, 2009, str. 22.

¹⁶ Brence, 2011, str. 73–74.

¹⁷ Burger, 2023.

¹⁸ Gl. vpis v Register nesnovne dediščine z dne 12. 12. 2013 na <http://www.nesnovnadediscina.si/sl/register/selmarija> (obiskano: 30. 9. 2025).

¹⁹ Gl. izjavo Inštitut 8. marec, Posilstvo ni folklor, 27. 2. 2022, dostopna na <https://mariborinfo.com/novica/slovenija/z-javnim-pozivom-nad-sporne-maske-ki-uprizarjajo-spolni-odnos-naj-folklor-ne-bo> (obiskano: 30. 9. 2025).

²⁰ Gl. poziv Inštitut 8. marec, Naj folklor ne bo nasilje, 20. 2. 2023, dostopna na <https://slovenskenovice.delo.si/novice/slovenija/institut-nike-kovac-medvedi-v-markovcih-spet-uprizarjajo-nasilne-spolne-odnose> (obiskano: 30. 9. 2025).

²¹ Pohorec, 2022.

vpisana v register nesnovne kulturne dediščine, vključno z navedbo, da medvedi v torek zjutraj lovijo mimoidoče?²²

Podobno sporne so še nekatere druge tradicionalne pustne šeme, ki posegajo v dobrine premoženja in nedotakljivosti stanovanja ali omejujejo osebno svobodo. Tako v okviru Drežniškega in Ravniškega pusta, ki sodita med vidnejša tradicionalna pustovanja v Sloveniji, lik »ta grdega« lovi in s pepelom oprahuje mladino.²³ Gre za šego, ki jo etnolog *Bogataj* označi kot »priljubljeno dejavnost za maskirance, manj za gledalce.«²⁴ Tudi brkinski škoromati (ita. scaramatta) tradicionalno s sajami po obrazu mažejo (olišejo) dekleta, ženske in otroke, ki jih pustni lik kleščarja (škópita oz. klamfarja) ulovi z velikimi lesenimi kleščami.²⁵ Podobno ta grdi v okviru Liškega pusta na območju Kanalskega Kolovrata z ogromnimi kleščami »lovijo mladino in uganjajo norčije«. Z vidika kazenskega prava se tukaj odpirajo podobna vprašanja kot pri fazaniranju. K temu pa je treba dodati, da so za Slovenijo značilna številna srečanja pustnih skupin iz sosednjih krajev (vključno s pustnimi skupinami iz Italije in Avstrije), zato se z navedenimi šegami ne srečujejo zgolj prebivalci posameznega kraja.²⁶

4 O tradicionalnem podžaganju mlaja iz sosednje vasi

Kazenskopravno so zanimive tudi navade, povezane s tradicionalnim postavljanjem mlajev oz. majskih dreves na slovenskem podeželju. Tako je tudi v registru nesnovne dediščine mogoče najti zapis, da (vsaj v okviru Gančkega majoša) lejtniki stražijo (še nepostavljeno) deblo mlaja.²⁷ Tudi iz Bele krajine poročajo o tem, da so v nekaterih vaseh postavljali nočne straže za namene varovanja mlaja. Vaščani sosednjih vasi so

²² Maska medveda je sicer kot nesnovna šega varovana tudi v okviru pustnih obhodov živalskih likov na Ptujskem in Dravskem polju, v Slovenskih goricah in Haložah, ter Vrbiških šem iz Ilirske Bistrice. Vendar pa v registru nesnovne kulturne dediščine pri omenjenih dveh vpisih ni omembe naskakovanja ali preganjanja mimoidočih, temveč bolj posplošeno, da medved »zabava domačine« in »zganja norčije«. Gl. vpis v register nesnovne dediščine, geslo »Pustni obhodi živalskih likov«, z dne 9. 5. 2025, <http://www.nesovnnadediscina.si/sl/register/pustni-obhodi-zivalskih-likov> (obiskano: 30. 9. 2025), ter »Vrbiške šeme«, z dne 9. 5. 2014, <http://www.nesovnnadediscina.si/sl/register/vrbiske-seme> (obiskano: 30. 9. 2025).

²³ Gl. vpis v register nesnovne dediščine z dne 26. 4. 2012, <http://www.nesovnnadediscina.si/sl/register/drezniški-ravenski-pust> (obiskano: 30. 9. 2025).

²⁴ *Bogataj*, 2011, str. 51.

²⁵ Gl. vpis v register nesnovne dediščine z dne 25. 4. 2012, <http://www.nesovnnadediscina.si/sl/register/skoromatija> (obiskano: 30. 9. 2025). Dalje *Bogataj*, 2011, str. 54, poroča o potresanju s pepelom tudi v Beneški Sloveniji (v vaseh Ronac oz. Rodda ter Vrh oz. San Michele del Carso, kjer s pepelom potresajo »pepejuharj«).

²⁶ V tem smislu *Bogataj*, 2011, str. 54–55.

²⁷ Gl. vpis v register nesnovne dediščine z dne 13. 4. 2016, <http://www.nesovnnadediscina.si/sl/register/gancki-majos> (obiskano: 30. 9. 2025).

namreč tekmovali v tem, kateri mlaj bo lepši in bolj mogočen. K temu so sodili tudi vratolomni poskusi žaganja vrhov in drugačnega uničevanja sosednjih mlajev. Etnolog *Kuret* poroča, da so dolenski fantje po postavljanju mlaja ostali »v bližini na straži. Gorje namreč, da bi bil kdo prišel in maj podžagal! To bi bila sramota za vas za vse večne čase.«²⁸ Čeprav gre za kazenskopravno nadvse zanimive primere, se domača kazenskopravna teorija in sodna praksa z orisanimi primeri vsaj v samostojni Sloveniji nista ukvarjali. V nadaljevanju prikažem, da je drugače v nemško govorečem prostoru. *Kuret* sicer navaja, da so imeli vsaj na tržaškem podeželju tudi slovenski fantje »nevšečnosti s policijo, ki zasleduje »tatvino« drevesa».²⁹ Vendar tukaj ne gre toliko za problematiko uničevanja ali tatvine mlaja iz sosednje vasi (nem. Maibaumstehlen), temveč sekanje drevesa »na skrivaj, brez vednosti gospodarja«.³⁰

Podobne pravne zagate se kažejo tudi v povezavi z običaji in šegami, vezanimi na pustni čas. Tako etnologinja *Ložar Podlogar* poroča, da v vasi Drežnica fantje izdelajo slamnatega Pusta. »Položijo ga na pare, ob njem pa stoji straža, da ga možje, ki prežijo na ugodni trenutek, ne ukradejo.«³¹ Primerljivo s poškodovanjem ali tatvino mlaja se tukaj odpira vprašanje, kako kazenskopravno ovrednotiti odtujitev slamnate lutke, kar je očitno del regionalnih običajev, čeprav takšnemu početju lastniki lutke – njeni stražarji – očitno nasprotujejo.

5 Kazenskopravno dogmatski pogled na družbeno sprejemljivost šeg in običajev

Slovenska kazenskopravna teorija se z vdiranjem šeg in običajev v kazensko dogmatiko še ni podrobneje ukvarjala. Splošno se navaja, da običaji ne morejo biti samostojni pravni vir, temveč jih je mogoče pritegniti zgolj tedaj, »ko je to vnaprej predvideno z ustreznim zakonom.«³² *Ambrož* ob problematiko zadene pri proučevanju zelo normativno obarvanih zakonskih znakov kaznivih dejanj, katerih razumevanje terja pritegnitev »kulturno-socialne norme«.³³ Na vdiranje družbenih običajev v blanketno zastavljene pravne določbe opozori tudi *Pavčnik*.³⁴ Podrobneje pa se lokalnim in regionalnim šegam v kazenskem pravu posvečajo avtorji v nemško

²⁸ Kuret, 1989, str. 283.

²⁹ Prav tam, str. 284.

³⁰ Prav tam.

³¹ Ložar-Podlogar, 2024, str. 215.

³² Pavčnik, 2011, str. 32.

³³ Gl. o takšnem tipu normativnih zakonskih znakov Ambrož, 2007, str. 45.

³⁴ Pavčnik, 2011, str. 268.

govorečem prostoru. Še posebej zanimive so razprave o tem, ali je ravnanje v skladu z običajem lahko družbeno sprejemljivo in se zato izmika kazenskopravnemu sankcioniranju, pa čeprav je vsaj na prvi pogled zajeto v zakonskem besedilu inkriminacije.

Za očeta doktrine o družbeni sprejemljivosti ravnanja (nem. Sozialadäquanztheorie) velja nemški kazenskopravni teoretik *Hans Welzel*. Prvič je izrecno omenjena v njegovem prispevku *Studien zum System des Strafrechts* leta 1939.³⁵ Doktrina je utemeljena na spoznanju, da kazenskopravne določbe ne morejo zajeti ravnanj, ki so družbeno povsem običajna v smislu skladnosti z zgodovinsko vzniklim družbeno etičnim redom skupnosti.³⁶ Kasneje *Welzel* pojasni, da takšna ravnanja niso vedno družbeno etično vzorna. Gre preprosto za to, da je ravnanje znotraj okvirja družbeno razumljene svobode ravnanja.³⁷

Na tej točki je treba razjasniti nekaj podrobnosti glede meril presoje družbene sprejemljivosti. Najprej *Welzelova* opredelitev odpira vprašanje, ali gre pri družbeni sprejemljivosti za sklepanje iz faktičnega (in empirično izmerljivega) na normativno (pravna vodila). Ali družbena sprejemljivost pomeni sklepanje iz normalnosti nekega dogajanja, torej ravnanja pripadnikov neke skupnosti, neposredno na pravila o tem, kako morajo ti ravnati tudi v prihodnje?

Odgovor mora biti nikalen. Kot navaja nemški kazenskopravni teoretik *Günter Jakobs*, družbeno sprejemljivega ravnanja ne legitimira zgodovinskost kot takšna – gre za to, da zgodovinska ohranjenost nekega tipa ravnanja sugerira, da je vprašanje legitimacije že bilo razrešeno, ko je ravnanje bilo družbeno sprejeto v preteklosti.³⁸ To sicer ne pomeni, da sociologija in kriminologija ustaljenih ravnanj v skupnosti ne moreta preučevati z empiričnimi instrumenti. Vendar bodo ugotovitve o normalnosti, običajnosti, pogostosti in drugi faktični kriteriji šteli za goli indic in ne kriterij družbene sprejemljivosti ravnanja.³⁹ Družbeno sprejemljivost je namesto tega treba razumeti kot instrument pritegnitve, z besedami škotskega kazenskopravnega filozofa *Antony Duffa*, pozitivistične morale.⁴⁰ Tako razumljena morala ne išče

³⁵ Welzel, 1939.

³⁶ Prav tam, str. 516–517.

³⁷ Welzel, 1969, str. 56–57.

³⁸ Jakobs, 1991, str. 201, še posebej op. št. 63.

³⁹ Prim. Merges, 1995, str. 136, ki običajnost vključno z daljšim trajanjem ponavljajočih se ravnanj razume kot indic in hkrati kot kriterij družbene sprejemljivosti – t. i. dvojni učinek (nem. Doppelwirkung) običajnosti.

⁴⁰ Duff, 2018, str. 53.

večnih resnic, zasidranih v onostranstvu, torej absolutnih in večnih moralnih načel. Namesto tega črpa iz zgodovinsko in prostorsko usidrane prevladujoče družbene morale.

Pomembno je odgovoriti tudi na vprašanje, ali je navezno točko družbene sprejemljivosti mogoče iskati zgolj v nazorih celotne skupnosti ali tudi njenih delcev – tj. v nazorih posameznih subkultur, lokalnih šegah in običajih, poslovnih običajih posamezne branže ipd. Ostro stališče proti navezovanju družbene sprejemljivosti na nazore posameznih interesnih skupin znotraj državne skupnosti v disertaciji zavzame *Gerhard Hoppe*.⁴¹ Pomembno naj bi bilo zgolj to, kako ravnanje vrednoti državna skupnost v celoti oz. vsaj merodajni sloji državne skupnosti.

Kot primer lokalne šege, ki ne more veljati za družbeno sprejemljivo, navede primer t. i. oslovskih porok (nem. Eselshochzeit), lokalnega običaja iz ruralnega področja na zahodni polovici Renskega masiva, poimenovanem Eifel. Ta leži v deželah Severno Porenje-Vestfalija (nem. Nordrhein-Westfalen) in Porenje-Pfalško (nem. Rheinland-Pfalz), na robovih katerega so zrasla mesta Aachen, Bonn, Koblenz in Trier. Do oslovške poroke je lahko prišlo, kadar novopečeni mož mladeničem iz vasi, od koder je prihajala nevesta, ni hotel plačati »odškodnine«. V takšnih primerih so uprizorili parodijo poroke, kjer so »poročili« dve osebi z oslovskimi maskami. Na tej so razglasili, da je treba mladoporočenca imenovati oslovska nevesta in oslovski ženin, tudi bodoči otroci takšnega para pa naj bi bili zaznamovani kot oslovski otroci.⁴² *Hoppe* poudari, da takšne lokalne šege majhnega delca prebivalstva, ki v kazenskoprnem smislu lahko predstavljajo razžalitev, ni mogoče šteti za družbeno adekvatno.

Nekoliko drugače v disertaciji o družbeni sprejemljivosti obrezovanja dečkov *Thomas Exner* izhaja iz spoznanja, da družbena sprejemljivost ni vezana na splošno odobravanje (nem. allgemeine Billigung) celotne skupnosti, temveč je lahko utemeljena tudi glede na nazore zaokroženega dela skupnosti oz. družbene skupine.⁴³ Ravno po tem naj bi se faktični kriteriji družbene sprejemljivosti ločili od običajnega prava, ki presoja obstoj običaja (lat. constuendo) glede na celotno skupnost. Običaji, ki so vezani zgolj na delček skupnosti, zato nikoli ne morejo

⁴¹ Hoppe, 1959, str. 74–75.

⁴² Obširno in kritično o tej lokalni šegi ter medijskem poročanju o razvpiti oslovski poroki v vasi Hütte gl. Schmid, 2013, v celoti.

⁴³ Exner, 2011, str. 144, op. št. 335.

pridobiti lastnosti običajnega prava, temveč zgolj lastnost družbeno sprejemljivih šeg.⁴⁴ Za družbeno sprejemljivost namreč zadošča že vsesplošno odobravanje navade s strani delčka skupnosti, vendar pa mora biti takšna lokalna šega oz. njeno vrednotenje s strani zaključene družbene (pod)skupine skladna z vrednostnimi predstavami družbene celote oz. vsaj večine njenih pripadnikov.

Kulturne predstave delčka skupnosti morajo biti torej skladne s prevladujočimi kulturnimi predstavami prebivalstva v zadevnem zgodovinsko in regionalno zamejenem prostoru. Zaradi tega *Exner* kot družbeno sprejemljiv označi običaj tatvine majskega drevesa (mlaja) – regionalno ljudsko šego, ki je skladna oz. kar integralni del zgodovinsko vzniklih družbenih vzorcev celotne skupnosti.⁴⁵ Gre za šego, v skladu s katero vaščani sosednje vasi skušajo izmakniti za postavljanje pripravljeno ali že postavljeno majsko drevo. Zato naj bi bilo v času pred prvim majem na podeželju komaj kakšno drevo, ki ga ne bi varovale vaške straže. Če pride do tatvine drevesa, mora ta potekati v skladu z lokalnimi običaji.⁴⁶ Podobno kazenski dogmatik in kriminolog *Johannes Kaspar* navaja, da gre pri družbeni sprejemljivosti v smislu ustaljenega besedišča kazenskega prava za vprašanje specialne in generalne prevencije.⁴⁷ Pomen te doktrine pili prav na primeru tatvine majskega drevesa. Utemeljuje, da tukaj ne gre za neznatnost vplivanja na varovano dobrino, temveč bolj za spoznanje, da odsotnost kaznovanja družbeno sprejemljivih in običajnih tatvin majskega drevesa ljudi ne motivira k izvrševanju nadaljnjih kaznivih dejanj, na primer k tatvinam izdelkov iz trgovin. Z drugimi besedami, gre za plahnenje generalno preventivnega namena kazni, ki se mora odraziti v odsotnosti objektivne pripisljivosti prepovedane posledice in s tem vzročne zveze kot elementa biti kaznivega dejanja. *Kaspar* zato družbeno sprejemljivost zmagoslavno razglasi za novi temelj mosta, ki kazensko pravo povezuje s kriminologijo in empiričnim raziskovanjem družbenih odnosov.⁴⁸

Drugače od tatvine majskega drevesa pa vrednostnim izhodiščem skupnosti nasprotujejo umori iz časti, ki so v nekaterih delih sveta sicer kulturno sprejemljivi, vendar v kontekstu Nemčije ne morejo biti šteti za splošno odobravano ravnanje.⁴⁹ Takšni nazori so v širšem smislu skladni s stališči nemškega zveznega sodišča (BGH)

⁴⁴ Prav tam, str. 116–117.

⁴⁵ Prav tam, str. 150.

⁴⁶ Dickert, 1994, str. 632.

⁴⁷ Kaspar, 2004, str. 413.

⁴⁸ Kaspar v Neubacher in Kubink (ur.), 2014, str. 93–95.

⁴⁹ Exner, 2011, str. 148–149.

o trku splošnih stališč skupnosti in njenih subkulturnih delcev. V zadevi BGH 5 StR 341/05 z dne 10. 1. 2006 se je nemško zvezno sodišče soočilo s presojo kurdskega umora iz časti na ozemlju Nemčije. Pri tem se je zastavilo pravno vprašanje, ali je treba maščevanje iz časti obravnavati kot nizkotni nagib in zato takšno ravnanje izpolnjuje bit kaznivega dejanja umora kot kvalificirane oblike uboja. Nemško zvezno sodišče je temu pritrdilo. Odgovor na vprašanje, ali je ravnanje izvršeno iz nizkotnega nagiba (nem. niedriger Beweggrund), je treba iskati vzdolž splošnostnega običajnostnega vrednotenja. Merilo za takšno oceno so predstave pravne skupnosti Zvezne republike Nemčije in ne nazoni narodnostnih skupnosti, ki običajnostnih in pravnih vrednot pravne skupnosti nočejo pripoznati. Uboj zaradi krvnega maščevanja je zato treba šteti za posebej zavržno in družbeno brezobzirno ravnanje, izvršeno iz nizkotnega nagiba.

6 Primeri iz nemške sodne prakse – od rezanja kravat do versko motiviranega obrezovanja dečkov

Za družbeno sprejemljive pa kazenskopravna teorija razglaša različne pustne vragolije, vključno s povzročanjem pustnega kravala (nem. Charivari), nagajanjem in razžalitvijo, poškodovanjem tuje stvari ipd.⁵⁰ Tudi nemška sodišča prve stopnje na veliko izključujejo civilno in kazensko odgovornost za povzročanje telesnih poškodb zaradi metanja bombonov, čokoladic in drugih sladkarij v okviru pustnih procesij (nem. Festumzüge).⁵¹ Tako je na primer okrajno sodišče (Amtsgericht, AG) Köln v zadevi 123 C 254/10 z dne 7. 1. 2011 izrecno navedlo, da je metanje majhnih predmetov iz pustnega voza med pustnim sprevodom družbeno običajno (nem. sozial üblich), splošno pripoznano (nem. allgemein anerkannt), s strani vseh gledalcev pričakovano in celokupno dovoljeno. Takšno vedenje se namreč sklada z dolgoletno tradicijo in je vsesplošno dojeta kot dobrodošlo. Za veliko gledalcev, tako sodišče v Kölnu, prav obmetavanje z bomboni predstavlja ključni del zadovoljstva, povezanega z udeležbo na pustnem sprevodu. Nazadnje je leta 2024 v nemških medijih glasno odmevalo sojenje osebi, ki naj bi v pustni procesiji iz okrašenega vozila s sladkarijami nalašč obmetavala migrante in enemu od njih prizadejala hudo telesno poškodbo. Čeprav je oseba nazadnje bila spoznana za nedolžno zaradi pomanjkanja dokazov, naj bi sodnik med sojenjem poudaril, da morajo obiskovalci pustnih sprevodov računati z obmetavanjem bombonov oz.

⁵⁰ Za družbeno sprejemljivost (čeprav izrecno ne za zaželenost) Klug v Klug (ur.), 1981, str. 209.

⁵¹ Gl. npr. zadeve AG Aachen 13 C 250/05 z dne 10. 11. 2005; LG Trier 1 S 150/94 z dne 7. 2. 1995; AG Eschweiler 6 C 599/85 z dne 3. 1. 1986. Pregledno Jahnke, 2019, str. 58.

vzeti v zakup, da v takšnem okolju po zraku letijo sladkarije.⁵² Ob pritegnitvi pravne figure družbene sprejemljivosti želijo nekateri v pustnem času zamejiti tudi kaznovanje nepooblaščenega nošenja uradnih (npr. policijskih) uniform iz par. 132a Strafgesetzbuch (Kazenski zakonik, StGB).⁵³

Nasprotno pa je okrajno sodišče Essen v zadevi 20 C 691/87 z dne 3. 2. 1988 odločilo, da tradicionalno pustno rezanje kravat nič hudega slutečim mimoidočim v okviru »babje noči« (nem. Weiberfastnacht) ni družbeno sprejemljivo. Kljub temu, da gre za regionalno šego, ki se je po drugi svetovni vojni vzpostavila v zahodnih nemških deželah, je sodišče rezanje poslovneževe kravate v vrednosti 98 nemških mark označilo za protipravno. Pri tem pa se, zanimivo, ni osredotočilo na vprašanje splošne razširjenosti oz. sprejemljivosti šege oz. običaja uničevanja tuje kravate. Namesto tega je kratko malo navedlo, da zavestna in s tem naklepna povzročitev prepovedane posledice vedno izključuje uporabo doktrine družbene sprejemljivosti.⁵⁴ Poudariti je treba, da gre za sporno stališče, ki v nemški doktrini in sodni praksi ni samoumevno.⁵⁵

Odstavljanje na subjektivna merila pri vrednotenju družbene sprejemljivosti je še posebej težko združljivo z izhodišči tistih avtorjev, ki želijo družbeno sprejemljivost utopiti v doktrini o objektivni pripisljivosti.⁵⁶ Ti poudarjajo, da lahko sprejemljivost ravnanja, ki je v skladu z objektivno zastavljenimi zahtevami dolžnostnega ravnanja, izključi tudi kaznivost naklepno povzročene posledice. Že kazenski dogmatik *Hans Joachim Hirsch* merilo družbene sprejemljivosti razume tako, da je uporabljiva tudi v primeru, ko storilec v skladu z relevantnimi predpisi izvaja nevarno dejavnost, a hkrati patološko upa, da bo prišlo do nesreče oz. da bo z izvajanjem dejavnosti koga poškodoval.⁵⁷ Potrditvi takšnega izhodišča je v sodni praksi najbližje zadeva BGH 1 StR 183/54 z dne 17. 12. 1954. V tej je nemško zvezno sodišče presojalo moževo zapustitev oz. ločitev od duševno neuravnotežene žene, čeprav mu je bilo znano, da lahko ima to za posledico njeno samopoškodbo. Čeravno je žena po ločitvi zares ubila otroka in neposredno za tem izvršila samomor, je sodišče odločilo, da mož ne more odgovarjati za kaznivo dejanje povzročitve ženine smrti iz malomarnosti po

⁵² Gl. npr. Völkerling, 2024; Radio Charivari, Würzburg: Bonbons werfen an Fasching bleibt straffrei, 25. 11. 2024, <https://www.meincharivari.de/aktuelles/news/wuerzburg-bonbons-werfen-an-fasching-bleibt-straaffrei> (obiskano: 30. 9. 2025).

⁵³ Knauer, 2014, str. 850; Hoppe, 1959, str. 120; Hirsch, 1962, str. 131–132.

⁵⁴ AG Essen v zadevi 20 C 691/87 z dne 3. 2. 1988, rš. 23.

⁵⁵ Prim. Zipf, 1970, str. 633–634; Sommer, 1986, str. 772; Otto v Böse in Sternberg-Lieben (ur.), 2009, str. 228.

⁵⁶ Gl. npr. Moos v Donatsch et al. (ur.), 2002, str. 497–499.

⁵⁷ Hirsch, 1962, str. 97–98.

par. 222 StGB.⁵⁸ Zgolj iz verskih običajev, tako nemško zvezno sodišče, ni mogoče črpati močeve dolžnosti vztrajanja v nesrečnem zakonu. *Welzel* navedeni primer v poznih izdajah učbenika izrecno navaja kot primer družbene sprejemljivosti.⁵⁹

Kakorkoli, pregled sodne prakse o šegah in običajih terja še omembo vprašanja družbene sprejemljivosti zdravniških posegov v telesno celovitost otrok, ko takšni posegi niso strokovno podkrepljeni z zdravstveno koristjo za pacienta. Tukaj gre v prvi vrsti za problematiko religiozno motiviranega obrezovanja dečkov – torej za šege oz. običaje, ki jih vsaj zgodovinsko gledano ni mogoče šteti kot prevladujočih v nemškem kulturnem prostoru. V nemški kazenskopravni doktrini je odmevalo stališče *Exnerja*, da je obrezovanje dečkov družbeno sprejemljivo, zaradi česar naj bi bilo treba takšna ravnanja izrezati iz biti kaznivega dejanja relevantnih poškodbenih deliktov ob uporabi družbene adekvatnosti kot samostojne figure kazenskega prava.⁶⁰ Drugačno stališče pa je zavzelo deželno sodišče (Landgericht, LG) Köln v odmevni sodbi 151 Ns 169/11 z dne 7. 5. 2012.⁶¹

V nasprotju s prvostopenjskim sodiščem, ki je izrecno sledilo doktrini družbene sprejemljivosti, se deželno sodišče od takšnega nazora oddalji. Odloči, da družbena sprejemljivost ravnanja nima samostojne vloge pri razlagi delikta,⁶² in namesto tega poseže po instrumentu neizogibne pravne zmote, ker naj bi bila v nemški pravni literaturi mnenja o kaznivosti obrezovanja dečkov zelo deljena in zato pravni položaj takšnega ravnanja izrazito nejasen.⁶³ Nadaljnji razvoj sodne prakse je v kali zatrl zakonodajalec z izrecno zakonsko ureditvijo področja leta 2012,⁶⁴ danes vsebovano v par. 1631.d Bürgerliches Gesetzbuch (Civilni zakonik, BGB).

⁵⁸ Pritrdilo pa je odgovornosti za malomarnostno povzročitev smrti otroka, ker pristojnih ni opozoril o ženini neuravnovešenosti kljub starševski dolžnosti skrbeti za otroka.

⁵⁹ *Welzel*, 1969, str. 57.

⁶⁰ *Exner*, 2011, str. 190. Glede lepotne operacije ušes pritrdilno tudi *Klug v Klug* (ur.), 1981, str. 207–208. Kritično o tem *Putzke*, 2012, str. 229.

⁶¹ Pregledno *Korošec v Ambrož et al.* (ur.), 2013, str. 204.

⁶² Pritrdilno *Fischer* in drugi, par. 223, rš. 11. V tem smislu tudi *Korošec v Ambrož et al.* (ur.), 2013, str. 205–206, ki zanika »normalnost« versko motiviranega obrezovanja dečkov in zato njeno »funkcionalno nepomembnost«. Takšno poškodbo označi za »tipično protipravno« in dalje utemeljuje, da nimamo opravka z banalnim posegom oz. dejanjem majhnega pomena.

⁶³ GL takšne nazore o dogmatski vlogi družbene sprejemljivosti tudi pri *Amelung v Samson et al.* (ur.), 1999, str. 11.

⁶⁴ Gesetz über den Umfang der Personensorge bei einer Beschneidung des männlichen Kindes vom 20. 12. 2012 (BGBl. I S. 2749).

7 Razprava o družbeni sprejemljivosti šeg in običajev v kazenskem pravu

Na tej točki se želim vrniti k slovenskim primerom fazaniranja dijakov in različnih pustnih vragolij. Slovenski dogmatiki pravna figura družbene sprejemljivosti ni tuja.⁶⁵ Zaradi dogmatske meglenosti pa jo v svoji doktorski disertaciji »Družbena sprejemljivost ravnanja v kazenskem pravu« doktrinarno izčistim ter konceptualno zamejim z navezavo na teorijo o pozitivni funkciji človekovih pravic. Hkrati tamkaj utemeljujem, da z vidika zgradbe splošnega pojma kaznivega dejanja sodi v element biti kaznivega dejanja in jo je zato treba strogo ločiti od procesnega instrumenta dejanja majhnega pomena. Tukaj nimam prostora, da bi povzemal vse navedene miselne niti. Namesto tega se želim v nadaljevanju osrediniti na bolj praktično otipljivo vprašanje, kdaj bi bilo smiselno fazaniranje, pustne vragolije in druga ravnanja v skladu s šegami in običaji šteti za družbeno sprejemljiva in zato izrezati iz biti zgoraj navedenih kaznivih dejanj.

Tukaj je treba izhajati iz spoznanja, da zgodovinskost oz. tradicionalnost nekega tipa ravnanja oz. vedenjskega vzorca sicer lahko šteje za indic njegove skladnosti z obstoječimi etičnimi nazori skupnosti. Zdi se, da bi skupnost izrazito neokusno šego ali običaj, ki zajadra predaleč iz družbeno razumljenega prostora svobode ravnanja, tako ali drugače izkoreninila. Takšne ostre odzive družbe (ali vsaj njenih delcev) lahko spremljamo v razpravah o sprejemljivosti fazaniranja dijakov in medvedjem naskakovanju obiskovalcev povork v Markovcih. Karkoli si že mislimo o upravičenosti nasprotovanja tradicionalnim vedenjskim vzorcem fazaniranja in medvedjega naskakovanja – s kazensko-dogmatskega vidika nas opominja na to, da argument družbene sprejemljivosti ni namenjen podrejanju moderne družbe arhaičnim vrednotenjskim pogledom naših pradedov.⁶⁶ Prav nasprotno – družbena sprejemljivost mora imeti posluš za spreminjanje družbeno etične stvarine. Ta sicer ni statična in se vseskozi prilagaja naravnim danostim – stvarnosti kot podstati, po kateri se družbena pravila oblikujejo. Naj ponazorim: če neke naravne dobrine – na primer pitne vode – zmanjkuje, se bodo glede njene rabe začela oblikovati nova in drugačna družbena pravila, ki bodo nadomestila tista, oblikovana v času, ko je pitne vode na pretek. Praviloma bodo takšnim spremembam sledile tudi nove navade, empirično faktično zaznavne spremembe obnašanja skupnosti in njenih delcev.

⁶⁵ Gl. Valenčič, 2023, str. 75; Ambrož, 2007, str. 99–104; Korošec, 1997, str. 176.

⁶⁶ To pomeni, da družbena sprejemljivost ni utemeljena na tradicionalistični drži, ki jo (upravičeno) kritizira Štajnpihler Božič. Gl. Štajnpihler Božič v Pavčnik in Štajnpihler Božič (ur.), 2018, str. 119–126.

Večjo težo kot gola ugotovitev šegavosti pa mora imeti, tako se zdi, vpis izbrane šege v Register nesnovne kulturne dediščine. S tem nočem povedati, da je treba neposredno iz upravnih predpisov sklepati na družbeno sprejemljivost ravnanja. Logika družbene sprejemljivosti se namreč lahko odlepi od vprašanja (ne)dopustnosti ravnanja po področnih upravnih predpisih.⁶⁷ Vendarle pa mora takšen vpis v uradni register veljati za posebej prepričljiv indic o vsesplošni prepoznanosti, posebni vrednosti in družbeni zaželenosti ohranjanja nekega običaja. Zato bi bilo napak kazensko preganjati »ta grde«, ki v Drežnici s pepelnatimi nogavicami šeska mladenke (in jih tako spravljajo v zadrego oz. povzročajo škodo na njihovih oblačilih), ali klamfarje, ki v Brkinih ukleščijo mimoidoče in jih kljub upiranju obredno mazilijo s sajami.

Nazadnje je treba poudariti, da z velikodušnim sklicevanjem na družbeno sprejemljivost žrtvam odrekamo kazenskopravno varovanje njihovih pravnih dobrin. To jih sili k zatekanju v samoobrambna ravnanja in hkrati postavlja pod vprašaj pravico do silobranske obrambe. Tudi zato se, tako menim, vsaj nasilnejše oblike fazaniranja in spolno obarvano valjanje po obiskovalcih pustnih povork, ne glede na razširjenost oz. običajnost, danes izmikajo umeščanju med družbeno sprejemljiva ravnanja. Takšna protipravna ravnanja, ki kljub sovpadanju z lokalnimi šegami niso splošno odobravana, pa se lahko, sploh pri mladoletnikih, kljub temu izkažejo za opravičljive pravne zmote (prim. zgoraj nemško sodno prakso o versko motiviranem obrezovanju dečkov) oz. dejanja majhnega pomena (npr. kadar plahni smiselnost kaznovanja kljub spornosti ravnanja z vidika splošnih etičnih predstav skupnosti). K sreči se s tem vrnemo na pota, ki so v slovenski kazenski dogmatiki bolj uhojena kot planjave družbene sprejemljivosti ravnanja.

8 Zaključek

V tem poglavju monografije nisem mogel prikazati vseh odprtih vprašanj, povezanih s figuro družbene sprejemljivosti ravnanja. Njeno izmuzljivost in izzive, ki se rišejo v navezavi na iskanje pravega ravnotežja med zakonodajno in pravosodno vejo oblasti ter prekomernim zamejevanjem manevrskega prostora zakonodajalca, obravnavam v doktorski disertaciji, ki je na voljo v spletnem repozitoriju Univerze v Ljubljani. Namesto tega sem prikazal, da imamo v Sloveniji še zelo žive običaje in šege, ki se kažejo kot družbeno sprejemljivi. Takšne običaje, kot so primeroma

⁶⁷ O tem gl. Stajanko, 2025.

pustne vragolije ta grdih ali klamfarjev, bi bilo smiselno na ravni pravosodne uporabe zakonskih predpisov izrezati iz biti ustrezajočih kaznivih dejanj.

Zadržani pa moramo biti pri širjenju družbeno sprejemljivostne logike na lokalne in regionalne običaje, ki očitno nasprotujejo splošnostnim etičnim nazorom skupnosti. Pri tem je treba imeti posluh za spreminjanje etične krajine oz., z besedami *Welzla*, njeno zgodovinsko umeščenost. Družbena sprejemljivost v tem smislu ne sme biti zlorabljena za potrjevanje običajev, ki se z vidika povprečnega, razumnega in razumevajočega pripadnika skupnosti kažejo kot etično sporni in zavržni. Zato ne gre za instrument, ki je brez nadaljnega podrejen tradicionalističnim pogledom. Obstoje lokalne šege ali običaja, sploh pa njegov vpis v register nesnovne kulturne dediščine, lahko štejejo kot indic družbene sprejemljivosti nekega tipa ravnanja. Ne gre pa za to, da bi družbena sprejemljivost neposredno črpala iz lokalne normalnosti ravnanja oz. njegove šegavosti. S tega zornega kota je mogoče razumeti tudi nazore nemške doktrine, da je metanje bombonov v pustnih procesijah družbeno sprejemljivo, medtem ko pustnemu rezanju kravate naključnim mimoidočim oz. obrezovanju spolnih udov dečkov danes te lastnosti ni mogoče pripisati.

Literatura

- Ambrož, M. (2007) Kaznivo dejanje in njegove vrednostne prvine (Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti).
- Amelung, K. v E. Samson et al. (1999) Festschrift für Gerald Grünwald zum siebzigsten Geburtstag Baden-Baden: Nomos).
- Bogataj, J. (2011) Slovenija praznuje: sodobne šege in navade na Slovenskem (Ljubljana: Mladinska knjiga).
- Brence A. (2011) Tradicionalne pustne maske na ptujskem območju (Ptuj : Pokrajinski muzej Ptuj-Ormož).
- Burger, B. (2024) Britje norcev iz samih sebe jemljejo zelo resno. Delo, <https://www.delo.si/magazin/zanimivosti/britje-norcev-iz-samih-sebe-jemljejo-zelo-resno> (obiskano: 30. 9. 2025).
- Cerar, G. (2017) Fazaniranje je lahko pozitivna izkušnja, vendar tudi nesprejemljiva oblika nasilja, RTV Slovenija, <https://www.rtvsl.si/slovenija/fazaniranje-je-lahko-pozitivna-izkusnja-vendar-tudi-nesprejemljiva-oblika-nasilja/431197> (obiskano: 30. 9. 2025).
- Dickert, T. (1994) Der Standort der Brauchtumspflege in der strafrechtsordnung — Dargestellt am Beispiel des Maibaumdiebstahls. JuS, 34(8), strani 631–637.
- Duff, R. A. (2018) The realm of criminal law. 1st ed. (Oxford, New York: Oxford University Press).
- Exner T. (2011) Sozialadäquanz im Strafrecht. Zur Knabenbeschneidung (Berlin: Duncker & Humblot).
- Fischer, T. et al. (2025) Strafgesetzbuch: mit Nebengesetzen. 72. Auflage (München: C. H. Beck).
- Hirsch, H. J. (1962) Soziale Adäquanz und Unrechtslehre. ZStW, 74(1), strani 78–135.
- Hoppe, G. (1959) Die soziale Adäquanz im Strafrecht. Dissertation (Göttingen: Rechts- und Staatswissenschaftliche Fakultät, Georg-August-Universität Göttingen).

- Hrastar, M. A. (2018) Kako so vojaški kuščarji postali srednješolski fazani, *Dnevnik*, <https://www.dnevnik.si/novice/ljubljana/kako-so-vojaski-kuscarji-postali-srednjesolski-fazani-2283756/> (obiskano: 30. 9. 2025).
- Jahnke, J. (2019) Karneval, Volksfeste und ihr rechtliches Umfeld: Haftung und Verkehrssicherung bei Festveranstaltungen. *NZV*, 2, strani 57–65.
- Jakobs, G. (1991) *Strafrecht: Allgemeiner Teil: Die Grundlagen und die Zurechnungslehre* Lehrbuch. 2., neubearbeitete und erweiterte Auflage (Berlin, New York: De Gruyter).
- Kaspar, S. (2004) Fortgeschrittenenklausur - Strafrecht: Beleidigung und Körperverletzung auf dem Fußballplatz. *JuS*, 44 (5), strani 409–414.
- Kaspar, S. v Neubacher, F. in Kubink, M. (2014) *Kriminologie – Jugendkriminalrecht – Strafvollzug: Gedächtnisschrift für Michael Walter* (Berlin: Duncker & Humblot).
- Klug U. v Klug, U. (1981) *Skeptische Rechtsphilosophie und humanes Strafrecht: Band 2: Materielle und formelle Strafrechtsprobleme* (Berlin, Heidelberg, New York: Springer).
- Kodelja, Z. (2017) Svoboda drugega je meja moje svobode. *Solski razgledi*, 68(14), strani 3–5.
- Korošec, D. v Ambrož, M. et al. (2013) *Zbornik za Alenko Šelih: kazensko pravo, kriminologija, človekove pravice* (Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Pravna fakulteta, Slovenska akademija znanosti in umetnosti).
- Kuret, N. (1989) *Praznično leto Slovencev: starosvetne šege in navade od pomladi do zime*. 1. knjiga. 2. izd. (Ljubljana: Družina).
- Ložar-Podlogar, H. (2024) Sledi in podobe izročila. *Izbrani etnološki spisi 1* (Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU).
- Masten, A. (2025) »Fazaniranje« »To ni normalen obred, to je nedostojno.« *RTV Slovenija*, <https://www.rtvlo.si/slovenija/fazaniranje-to-ni-normalen-obred-to-je-nedostojno/756318> (obiskano: 30. 9. 2025).
- Mrakar, P., Nasilje v šoli: Ko fazaniranje ni več šala, ga prijavite. Večer, <https://vecer.com/prosticcas/nasilje-v-soli-ko-fazaniranje-ni-vec-sala-ga-prijavite-6299961> (obiskano: 30. 9. 2025).
- Merges, H. (1996) *Die Strafausschließungsgründe der Bestechungsdelikte* (Aachen: Shaker Verlag).
- Moos, R. v Donatsch, A. et al. (2002) *Strafrecht, Strafprozessrecht und Menschenrechte: Festschrift für Stefan Trechsel zum 65. Geburtstag* (Zürich, Basel, Genf: Schulthess).
- Nussdorfer, V. (2013) Kaj vse je lahko nasilje; tudi »fazaniranje«? *IusInfo*, <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/kolumne/104003> (obiskano: 30. 9. 2025).
- Otto, H. v Böse, M. in Sternberg-Lieben, D. (2009) *Grundlagen des Straf- und Strafverfahrensrechts: Festschrift für Knut Amelung zum 70. Geburtstag* (Berlin: Duncker & Humblot).
- Pavčnik, M. (2011) *Teorija prava. Prispevek k razumevanju prava*. 4., pregledana in dopolnjena izdaja (Ljubljana: GV založba).
- Pečjak, S., Pirc, T. in Košir, K. (2021) *Medvrstniško nasilje v šoli* (Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete).
- Pirc, T. in Pečjak, S. (2020a) Fazaniranje dijakov novincev z vidika spola fazanerjev. *Pedagoška obzorja*, 35(1), strani 99–113.
- Pirc, T. in Pečjak, S. (2020b) Psihološki pogled na pojav »fazaniranja« s perspektive izvajalcev in novincev tarč. *Šolsko svetovalno delo*, 24(1/2), strani 7–21.
- Pohorec, M. (2022) Izprijena pustna maska in spolno nasilje. *Radio Študent*, <https://radiostudent.si/politika/offsaid/izprijena-pustna-mask-a-in-spolno-nasilje> (obiskano: 30. 9. 2025).
- Putzke, H. (2012) Sozialadäquanz im Strafrecht. Zur Knabenbeschneidung. *MedR*, 30(3), strani 229–230.
- Schimid, W. (2013) Wie im Spannungsfeld zwischen dörflichen Konflikten, Rechtsprechung und Medienrummel „Brauchtum“ entsteht. *RWZ*, 58, strani 91–138.
- Sommer, T. (1986) *Die Bedeutung der Sozialadäquanz bei der rechtlichen Bewertung technischer Risiken*. Inaugural – Dissertation (Dortmund: Rechtswissenschaftliche Fakultät, Westfälische Wilhelms-Universität Münster).
- Stajanko, J., (2025) Družbena sprejemljivost daril v gospodarskem sektorju: ali pogostitev poslovnega partnerja lahko pomeni kaznivo podkupovanje? *Podjetje in delo*, 51(5), strani 803–824.

- Štajnpihler Božič, T. v Pavčnik, M. in Štajnpihler Božič, T. (2018) Časovnost razlage zakona (Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti).
- Šubic, J. (2020) Dijaki, ki »fazanirajo« njihova stališča in zaznave šolske kulture. Magistrsko delo (Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani).
- Völkerling, J. (2024) Weil er Bonbons warf! Karnevalist vor Gericht. Bild, <https://www.bild.de/regional/bayern/wuerzburg-weil-er-bonbons-warf-karnevalist-vor-gericht-6746c20064c51072bc21bba7> (obiskano: 30. 9. 2025).
- Welzel H. (1969) Das deutsche Strafrecht. Eine systematische Darstellung. 11. neubearbeitete und erweiterte Aufl. (Berlin: W. de Gruyter).
- Welzel, H. (1939) Studien zum System des Strafrechts. ZStW, 58, strani 491–566.
- Zipf, H. (1970) Rechtskonformes und sozialadäquates Verhalten im Strafrecht. ZStW, 82(3), strani 633–654.

Summary

From a criminal law perspective, I find particularly interesting cases where a person acts in accordance with traditional customs and social practices - especially those characteristic of a local environment - and yet, at least in a strictly formal sense, fully satisfies the legal elements of a criminal offence. In the first part of this paper, I demonstrate that this is not merely a theoretical dilemma. Recently, the media have focused on customs such as hazing of new students (freshmen), as well as the controversial simulation of sexual acts by carnival figures (bears) in the village of Markovci. In rural areas, customs involving intentional theft or damage to others' property are also noteworthy. These primarily include traditions related to setting up, desecrating, and guarding the maypole (also called *mlaj* or *maj*), which until recently were practiced throughout Slovenia and even more broadly in continental Europe.

In the second part of the paper, I focus on how such behaviour could be interpreted in light of the doctrine of social adequacy of conduct, as developed in German criminal law. I explore key cases from German jurisprudence, which concern the social acceptability of carnival practices such as throwing candies and sweets into crowds (and thus causing serious bodily injury), non-consensual cutting of a businessperson's tie during *Weibermacht*, and insulting brides and grooms through staged "donkey wedding" ceremonies.

What is more, I argue that within the context of Slovene criminal law, one should take into account the official registration of a particular custom in the Register of Intangible Cultural Heritage when considering if a quirky tradition is in line with the social adequacy criteria. This does not mean that we should infer social acceptability of conduct directly from administrative regulations. I have argued elsewhere that the criminal law logic of social adequacy may be detached, at least in some cases, from rules of administrative law. Nonetheless, registration in an official register should serve as a particularly convincing indicator of widespread recognition, cultural value, and the societal desirability of maintaining a specific custom. Therefore, I argue that it would be a mistake to criminally prosecute those who, for example, in the village of Drežnica, spank young women during carnival with socks full of ash – causing embarrassment or damage to their clothing – or those who, in the Brkini area, detain a passer-by with their huge pliers and, despite resistance, ceremoniously anoint the "victim" with soot.

That being said, by relying on social adequacy, one denies victims the protections offered by criminal law. This forces them to resort to self-help, including violent defensive acts. For this reason, I believe that at least the more violent forms of pranks and sexually charged acts and violent hazing currently tend to evade being classified as socially acceptable conduct, despite their prevalence or customary nature. Instead, such unlawful behaviours may constitute justifiable legal mistakes, especially when committed by minors (compare the German case law on religiously motivated circumcision of boys), or acts of minor significance – for example, when the aims of criminal sanctioning may not be achieved via the instruments of criminal law.

O avtorju

Asistent na Pravni fakulteti Univerze v Mariboru in doktorski kandidat na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani, jan.stajniko@um.si. Prispevek črpa in nadgrajuje spoznanja iz doktorske disertacije z naslovom »Družbena sprejemljivost ravnanja v kazenskem pravu«, ki jo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani pripravljam pod mentorstvom prof. dr. Damjana Korošca.